

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ**

<b>Рівень вищої освіти</b>	перший (бакалаврський)
<b>Ступінь вищої освіти</b>	бакалавр
<b>Галузь знань</b>	01 Освіта
<b>Спеціальність</b>	017 Фізична культура і спорт
<b>Спеціалізація</b>	Фізичне виховання і спорт у збройних силах

**Шифр 1.2.01**

**Розроблено та внесено:** кафедрою теорії та організації фізичної підготовки факультету підготовки спеціалістів військової розвідки та спеціального призначення Військової академії (м. Одеса).

**Розробники програми:**

Волохова Галина Олександрівна – доцент кафедри теорії та організації фізичної підготовки, кандидат медичних наук, доцент;

Ухвалено на засіданні Вченої ради  
Військової академії (м. Одеса)

Протокол від “ 26 ” 02 2016 року № 11

## ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Анатомія людини» складена відповідно до освітньої програми підготовки військових фахівців.

<b>Рівень вищої освіти</b>	перший (бакалаврський)
<b>Ступінь вищої освіти</b>	бакалавр
<b>Галузь знань</b>	01 Освіта
<b>Спеціальність</b>	017 Фізична культура і спорт
<b>Спеціалізація</b>	Фізичне виховання і спорт у збройних силах

**Предметом** «Анатомія людини» як навчальної наукової дисципліни є вивчення сучасної системи теоретичних знань в галузі анатомії, морфології, ФК і спорту – методологічні; медико-біологічні та психолого-педагогічні обґрунтування системи ФВ, ФП людини.

**Міждисциплінарні зв'язки:** вивчення дисципліни повинно відбуватись у тісній взаємодії з тематикою дисциплін: «Біохімія», «Фізіологія людини», «Спортивна медицина», «Спортивна фізіологія», «Теорія і методика фізичного виховання», «Легка атлетика та оздоровчі ходьба, біг», «Гімнастика та методика її викладання», «Метрологічний контроль у фізичному вихованні», «Гігієна», «Методи дослідження у фізичному вихованні», тощо. Вивчення відповідних тем з цих дисциплін повинно забезпечити курсантів знаннями і навичками, необхідними у їх професійній діяльності для організації навчального та навчально-тренувального процесів у закладах освіти та військових частинах.

Предмет вивчається протягом 1, 2-го семестрів, курсантами відпрацьовується 2 блоки змістових модулів, кожний з яких передбачає проведення лекцій, семінарських та практичних занять. На лекційних заняттях курсанти отримують знання з питань форми та будови тіла людини. При прочитанні лекцій викладач повинен тісно пов'язати теоретичний матеріал з практичним, а також використовувати досвід викладання дисципліни „Анатомія людини” в інших ВНЗ і застосування знань будови тіла при вивченні рухової діяльності спортсменів. Практичні заняття є основою практичного навчання курсантів. На практичних заняттях у них формуються вміння і навички вивчення рухової діяльності людини при виконанні фізичних вправ. Контроль за рівнем засвоєння знань здійснюється модульним контролем та екзаменом.

Роль дисципліни полягає в опануванні знань про будову людського організму, складові його органів та систем, а також застосування їх під час проведення занять. Застосовувати знання про будову організму людини під час першої медичної допомоги у разі отримання травми. Слухачі оволодівають раціональними методиками по здійсненню контролю за фізичним розвитком людини. В подальшому ці якості удосконалюються і мають розвиток в процесі вивчення інших дисциплін.

Науковим базисом «Анатомія людини», є положення і теоретико-практичні досягнення таких дисциплін, як біохімія, біологія, фізіологія, математична статистика, гімнастика, спортивні ігри, легка атлетика, плавання, атлетизм тощо. Тому важливим завданням є оволодіння курсом «Анатомія людини», у взаємозв'язку з цими дисциплінами, що обумовлено навчальними планами.

### 1. Загальна мета навчальної дисципліни

**Метою вивчення** навчальної дисципліни «Анатомія людини» є формування знань та практичних навичок про будову тіла людини, його системи, органи і тканини.

### 2. Компетентності, які набуваються під час засвоєння навчальної дисципліни

1. Базові знання будови і функцій організму людини.

### **3. Запланований результат навчання**

Згідно з вимогами освітньої програми визначені та сформульовані наступні результати навчання:

Знати форму та будову людського організму, а також складових його органів та систем. Застосовувати знання про будову організму людини під час першої медичної допомоги у разі отримання травми

1. Використовувати знання про зміни людського організму. Оцінювати роботу основних систем організму людини та застосовувати дані знання під час організації занять фізичними вправами;

2. Використовувати знання про зміни людського організму. Оцінювати роботу основних систем організму людини та застосовувати дані знання під час організації занять фізичними вправами.

### **4. Зміст навчальної дисципліни**

На засвоєння навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ЄКТС за навчальним планом.

#### **Блок змістових модулів 1. Вступ до анатомії. Анатомія опорно-рухового апарата**

##### **Змістовий модуль 1. Предмет і задачі анатомії. Методи дослідження в анатомії. Основні сучасні напрями розвитку анатомії**

1. Предмет анатомії.
2. Задачі анатомії.
3. Методи дослідження в анатомії.
4. Основні сучасні напрями розвитку анатомії

##### **Змістовий модуль 2. Загальні дані про скелет. Кістка як орган. Класифікація кісток.**

1. Класифікація кісток. Що відносять до осьового та додаткового скелета. Старечі зміни кісток.
2. Особливості будови компактної та губчатої речовини. Жовтий та червоний мозок.
3. Хребтовий стовп: відділи, фізіологічні та патологічні згини. Загальний план будови хребців.
4. Шийний відділ хребтового стовпа. Особливості будови шийних хребців.
5. Особливості будови хребців грудного відділу. Характерні особливості будови 11-го та 12-го грудних хребців.
6. Особливості будови хребців поперекового відділу. Будова крижової кістки та куприка.
7. Класифікація ребер. Будова I-XII ребер.
8. Будова груднини. Вплив зовнішніх факторів на будову та форму грудної клітки.
9. Грудна клітка в цілому. Варіанти форми грудної клітки.
10. Частини і відділи верхньої кінцівки та кістки, які їх утворюють.
11. Будова ключиці та лопатки.
12. Будова плечової кістки.
13. Будова ліктьової кістки.
14. Будова променевої кістки.
15. Будова кісток кисті.
16. Частини та відділи нижньої кінцівки, кістки, які їх утворюють.
17. Частини тазової кістки. Вікові особливості та статеві відмінності таза.
18. Будова клубової кістки.
19. Будова лобкової та сідничної кісток.

20. Будова стегнової кістки.
21. Будова кісток гомілки.
22. Відділи стопи та кісток, які утворюють тверду основу стопи.
23. Будова лобової кістки.
24. Будова тім'яної кістки.
25. Будова потиличної кістки.
26. Будова скроневої кістки.
27. Канали скроневої кістки: назвати і описати хід каналу.
28. Будова решітчастої кістки.
29. Будова клиноподібної кістки.
30. Лицевий череп: межі та кістки, які його утворюють.
31. Будова верхньої щелепи.
32. Будова нижньої щелепи.
33. Будова слъзної, носової, величної та піднебінної кісток.
34. Анатомічні утворення внутрішньої та зовнішньої поверхні склепіння черепа.
35. Анатомічні утворення внутрішньої основи черепа.
36. Очна ямка: будова стінок, сполучення з анатомічними утвореннями черепа.
37. Носова порожнина: будова стінок, межі входу і виходу носової порожнини.
38. Скронева ямка: межі, стінки, сполучення.
39. Підскронева ямка: межі, стінки, сполучення.
40. Крило-піднебінна ямка, межі, стінки, сполучення.
41. Вікові зміни черепа та статеві відмінності. Уявлення про краніометрію, краніометричні точки. варіанти форми мозкового черепа в залежності від його розмірів.

### **Змістовий модуль 3. Анатомія неперервних та перервних з'єднань між кістками.**

1. Класифікація з'єднань кісток: неперервні та перервні з'єднання. Навести приклади.
2. Основні характеристики неперервних з'єднань. Навести приклади.
3. Характеристика перервних з'єднань. Основні ознаки суглоба. Навести приклади.
4. Будова та функція капсули суглобів. Джерела секретії та функція синовіальної рідини.
5. Назвати головні осі і рухи, які здійснюються в суглобі навколо цих осей.
6. Класифікація суглобів за формою суглобових поверхонь. Навести приклади.
7. Назвати основні ознаки напівсуглобів. Навести приклади.
8. Назвати види сполучень хребтового стовпа.
9. Описати синдесмози хребтового стовпа.
10. З'єднання ребер з хребцями та з грудиною, охарактеризуйте їх за класифікацією.
11. З'єднання черепа з I-м шийним хребцем, та I з II-м шийним хребцем.
12. Синартрози черепа: види, приклади. Синхондрози та синостози черепа.
13. Описати синдесмози черепа. Тім'ячка, їх значення та терміни зрощення.
14. Охарактеризувати скронево-нижньощелепний суглоб за класифікацією.
15. Описати сполучення ключиці з грудиною та з лопаткою.
16. Охарактеризувати плечовий суглоб за класифікацією.
17. Анатомічні утворення ліктьового суглоба.
18. Описати сполучення кісток передпліччя. Охарактеризувати променево-зап'ястковий суглоб за класифікацією.
19. Сполучення кісток кисті.
20. Охарактеризувати крижово-клубовий суглоб за класифікацією. Описати лобковий симфіз.
21. Охарактеризувати кульшовий суглоб за класифікацією.
22. Описати таз в цілому. Розміри таза.
23. Вікові особливості та статеві відмінності таза.
24. Охарактеризувати колінний суглоб за класифікацією.
25. Описати сполучення кісток гомілки. Охарактеризувати гомілковостопний суглоб за класифікацією.
26. Описати сполучення кісток стопи.

#### **Змістовий модуль 4. М'яз як орган. Класифікація м'язів**

1. Класифікація м'язів за функцією. Уявлення про м'язи антагоністи, синергісти та проторгісти. Навести приклади.
2. Опишіть анатомічну будову м'язів, можливі варіанти та аномалії їх будови. Наведіть приклади умовності застосування понять початку та прикріплення м'язів.
3. Поверхневі м'язи спини: початок, прикріплення, функції.
4. Глибокі м'язи спини, загальний принцип їх початку, місце прикріплення та функції.
5. Поверхневі м'язи грудної клітки: початок, прикріплення, функції. Трикутники грудної клітки. Фасції.
6. Власні м'язи грудної клітки, їх початок, прикріплення, функція. Анатомічні утворення діафрагми, її функція.
7. М'язи бокових стінок живота, їх початок, прикріплення, функції. Пахвинний канал: стінки пахвинного каналу, внутрішній та зовнішній отвори пахвинного кільця. Вміст пахвинного каналу.
8. М'язи передньої та задньої стінок живота. Фасції живота, лінії та ділянки на передній стінці живота. Піхва прямого м'яза живота.
9. Поверхневі м'язи шиї, їх початок, прикріплення, функції.
10. Глибокі м'язи шиї, їх початок, прикріплення, функції. Ключичні ямки, їх вміст.
11. Трикутники шиї, їх межі. Фасції та міжфасціальні простори шиї.
12. М'язи голови: класифікація. М'язи лиця (мімічні м'язи): особливості будови, розміщення, функції. М'язи склепіння черепа.
13. Жувальні м'язи, вкажіть їх початок, прикріплення, функцію. Фасції та кліткові простори голови. Відмітьте їх клінічне значення.
14. М'язи плечового пояса, вкажіть їх початок, прикріплення, функцію.
15. М'язи плеча: початок, прикріплення, функція.
16. Передня група м'язів передпліччя: початок, прикріплення, функція.
17. Задня група м'язів передпліччя: вкажіть їх початок, прикріплення, функцію.
18. М'язи кисті, початок, прикріплення, функції.
19. Фасції верхньої кінцівки та їх утворення. Кістково-фіброзні канали та синовіальні піхви кисті.
20. Стінки, апертури, отвори та вміст пахвинної западини. Канали двоголового м'яза плеча, борозни. Канали променевого, ліктьового та серединного нервів.
21. Внутрішня група м'язів таза, вкажіть їх початок, прикріплення та функцію.
22. М'язи зовнішньої поверхні таза, початок, прикріплення та функції. Фасції таза, отвори, канали.
23. Передня та медіальна групи м'язів стегна: початок, прикріплення, функція. Стегновий трикутник. Фасції стегна.
24. М'язи задньої групи стегна. Підколінна ямка, привідний канал, межі, отвори та вміст.
25. М'язи передньої та латеральної групи гомілки: початок, прикріплення, функція. Верхній та нижній м'язо-гомілкові канали.
26. Задня група м'язів гомілки. Гомілково-підколінний канал, його утворення, отвори та вміст.
27. М'язи та фасції стопи: вкажіть їх початок, прикріплення, функцію.
28. Кістково-фіброзні канали, синовіальні та судинні піхви стопи.

#### **Змістовий модуль 5. Анатомічний аналіз положення руху тіла спортсмена.**

1. Загальне поняття про зовнішню і внутрішню сили.
2. Анатомічна характеристика положення тіла у просторі.
3. Положення стоячи
4. Вис на прямих руках
5. Вис на стопах
6. Вис на зігнутих ногах
7. Упор на паралельних брусах
8. Гімнастичний міст.

## **Блок змістових модулів 2. Спланхнологія. Ангіологія. Неврологія**

### **Змістовий модуль 1. Анатомія системи крові. Органи кровотворення. Елементи крові.**

1. Загальна характеристика системи крові.
2. Органи кровотворення.
3. Кістковий мозок.
4. Елементи крові.

### **Змістовий модуль 2. Анатомія лімфатичної системи. Лімфатичні вузли: будова, функції.**

1. Анатомія лімфатичної системи.
2. Лімфатичні вузли: будова, функції.
3. Одинокі лімфатичні (лімфоїдні) вузлики: топографія, будова, функції.
4. Скупчені лімфатичні (лімфоїдні) вузлики: топографія, будова, функції.
5. Скупчені лімфатичні (лімфоїдні) вузлики червоподібного відростка: топографія, будова, функції

### **Змістовий модуль 3. Анатомія серця. Великий і малий кола кровообігу.**

1. Загальні принципи будови і функції серцево-судинної системи.
2. Компоненти судинної частини серцево-судинної системи: артерії, вени, судини гемомікроциркуляторного русла.
3. Лімфатичні судини, принципи їх будови, функції. Велике коло і мале коло кровообігу.
4. Топографія серця. Форма, положення серця. Зовнішня будова серця.
5. Камери серця: їх будова. Клапани серця.
6. Провідна система серця.
7. Артерії і вени серця. Осердя, його будова, осердна порожнина, вміст.

### **Змістовий модуль 4. Загальні закономірності будови артеріальної системи. Система мікроциркуляції і мікроциркуляторне русло. Вени, капіляри: особливості їх будови і функція.**

1. Аорта, частини аорти. Дуга аорти і її гілки.
2. Загальна сонна артерія: топографія, гілки.
3. Спільна клубова артерія: утворення, топографія, гілки.
4. Артерії верхньої кінцівки.
5. Внутрішня яремна вена.
6. Непарна вена. Вени верхньої кінцівки: класифікація.
7. Поверхневі і глибокі вени верхньої кінцівки: їх характеристика, закономірності топографії і будови.
8. Вени нижньої кінцівки: класифікація. Поверхневі і глибокі вени нижньої кінцівки: їх характеристика, закономірності топографії і будови

### **Змістовий модуль 5. Будова органів дихання. Легені і їх сегментарна будова.**

1. Опишіть будову зовнішнього носа. Будова стінок порожнини носа, носові раковини, ходи.
2. Опишіть слизову оболонку порожнини носа. Назвіть приносіві пазухи та їх сполучення з порожниною носа.
3. Топографія, синтопія та скелетотопія гортані. Відділи гортані, будова стінки, функції гортані.
4. Опишіть хрящі гортані та їх з'єднання. Назвіть групи м'язів гортані, їх функції.
5. Топографія, скелетотопія трахеї та бронхів, будова стінки, функції. Особливості відношення правого та лівого бронхів до трахеї.
6. Топографія, скелетотопія легень, зовнішнє описання. Корінь легені.
7. Опишіть бронхіальне та альвеолярне дерево(ацинус).
8. Плевра: листки, межі, функція.
9. Межистіння: визначення, варіанти поділу на відділи. Назвіть вміст кожного відділу.

## **Змістовий модуль 6. Взаємозв'язок будови і функцій органів травлення.**

1. Назвіть органи, що відносяться до внутрішніх. Опишіть особливості будови паренхіматозних та трубчастих органів.
2. Назвіть відділи та стінки ротової порожнини, чим вони утворені? Опишіть будову щік.
3. Опишіть будову губ та твердого піднебіння, вкажіть варіанти та аномалії їх розвитку.
4. Опишіть будову м'якого піднебіння та його функцію.
5. Опишіть зовнішню будову язика. Назвіть сосочки язика, їх топографію та функцію.
6. Назвіть м'язи язика, їх розташування та функцію. Функції язика.
7. Опишіть анатомічну будову, вивідні протоки, топографію та функцію слинних залоз.
8. Опишіть частини та будову стінки глотки, отвори глотки.
9. Опишіть анатомічну будову та топографію мигдаликів лімфоїдного кільця глотки, його значення.
10. Опишіть м'язи глотки. Акт ковтання.
11. Стравохід: топографія, синтопія, частини, анатомічні та фізіологічні звуження стравоходу.
12. Опишіть будову стінки стравоходу. Аномалії розвитку стравоходу.
13. Шлунок: топографія, синтопія, частини, поверхні, кривизни, фізіологічні форми шлунка
14. Анатомічна будова стінки шлунка, залози слизової оболонки шлунка.
15. Відділи кишечника: їх топографія, відношення до очеревини, функції.
16. Дванадцятипала кишка: топографія, відношення її частин до очеревини, будова стінки, функції.
17. Брижова частина тонкої кишки: відмінності порожньої від клубової кишки.
18. Опишіть будову та функцію стінки порожньої кишки, її топографію, синтопію, відношення до очеревини.
19. Опишіть будову та функцію стінки клубової кишки, її топографію, синтопію, відношення до очеревини.
20. Назвіть відмінні ознаки товстої кишки. Назвіть відділи товстої кишки, їх топографію, синтопію, відношення до очеревини.
21. Ободова кишка: частини, будова стінки, відношення до очеревини.
22. Опишіть будову хробакоподібного відхрестя (апендіксу), його топографію, синтопію, функцію. Місця проекції на передню стінку живота.
23. Опишіть будову прямої кишки. Вкажіть топографію та синтопію прямої кишки. Вкажіть аномалії розвитку прямої кишки.
24. Очеревина: визначення, принцип розподілення на поверхи, варіанти покриття органів очеревиною. Приведіть приклади.
25. Опишіть анатомічні утворення верхнього поверху очеревини. Опишіть великий та малий чепці.
26. Опишіть анатомічні утворення середнього та нижнього поверхів очеревини.

## **Змістовий модуль 7. Вчення про органи ендокринної та імунної системи. Ендокринні залози: бронхіогенна та неврогенна групи.**

1. Назвіть центральні та периферичні органи імунної системи, їх топографію і функції.
2. Кістковий мозок: топографія, будова, функції, вікові особливості.
3. Вилочкова залоза: топографія, синтопія, будова, функції, вікові особливості.
4. Лимфатичні вузли: будова, функції. Опишіть лимфоїдну тканину за ходом травного каналу.
5. Селезінка: топографія, синтопія, будова, функції, відношення до очеревини.
6. Загальні відомості про залози внутрішньої секреції, функції, класифікація, приклади.
7. Щитоподібна залоза: топографія, синтопія, будова, функції.
8. Паращитоподібні залози: топографія, будова, функції.
9. Надниркові залози: топографія, синтопія, будова, функції.



10. Ендокринна частина підшлункової залози: локалізація, функції. Опишіть хромафінну систему (параганглії).

**Змістовий модуль 8. Будова сечостатевої системи. Нефрон - структурна одиниця нирки.**

1. Назвіть органи, що відносяться до сечовидільної системи, вкажіть їх топографію та функцію.
2. Варіанти та аномалії розвитку нирок.
3. Опишіть зовнішню будову нирок. Топографія, голотопія, скелетотопія та синтопія нирок. Фіксуєчий апарат нирки. Сечовивідні шляхи.
4. Опишіть будову кіркової та мозкової речовини нирки. Морфо-функціональна одиниця нирки, вкажіть функцію кожного відділу.
5. Назвіть сечоутворюючі та сечовидільні структури нирки.
6. Сечоводи: топографія, синтопія, частини, звуження, будова стінки.
7. Сечовий міхур: топографія, синтопія, частини, зовнішня будова, будова стінки, фіксуєчий апарат.
8. Опишіть топографію та зовнішню будову яєчників. Зв'язки яєчника. Придатки яєчника, їх походження та функція.
9. Опишіть будову калитки. Назвіть оболонки яєчка та вкажіть якому шару передньої черевної стінки кожна з них відповідає.
10. Опишіть топографію та будову яєчка, його функції.
11. Опишіть будову та функцію придатка яєчка. Синтопія, топографія та частини сім'яносного протоку. Опишіть його будову.

**Змістовий модуль 9. Загальні відомості про нервову систему. Анатомія центральної нервової системи.**

1. Класифікація нервової системи. Які структури відносяться до центральної та периферійної нервової системи, їх топографія та загальна характеристика.
2. Типи та будова нейронів. Види рецепторів, їх характеристика. Структурні елементи рефлекторної дуги.
4. Морфо-функціональна характеристика першої та другої сигнальних систем. Які фактори обумовили найбільший розвиток кори головного мозку у людини. Назвіть структурні елементи аналізатора по І.П.Павлову.
6. Опишіть топографію та зовнішню будову спинного мозку. Корінці спинного мозку: будова, функції, місця виходу зі спинного мозку.
7. Поняття про спинномозковий сегмент. Опишіть кількісний розподіл сегментів спинного мозку, відповідно з відділами хребта
8. Опишіть утворення на поперечному зрізі спинного мозку. Опишіть будову та вміст центрального каналу спинного мозку.
9. Опишіть будову і функції сірої речовини спинного мозку.
10. Характеристика будови білої речовини спинного мозку, її провідні шляхи. Короткі провідні шляхи спинного мозку.
11. Опишіть оболонки та міжоболонкові простори спинного мозку. Будова та прикріплення твердої мозкової оболонки. Апарат фіксації спинного мозку та фактори, які забезпечують його амортизацію.
12. Назвіть місця виходу/входу 12 пар черепно-мозкових нервів з мозку/у мозок.
13. Опишіть зовнішню будову довгастого мозку та мосту. Вкажіть місця виходу черепно-мозкових нервів з даних структур.
14. Опишіть будову сірої та білої речовини довгастого мозку.
15. Опишіть будову білої та сірої речовини мосту.
16. Опишіть межі ромбовидної ямки, її рельєф. Вкажіть проекцію ядер черепних нервів, розташованих на дорзальній поверхні довгастого мозку та мосту на ромбовидну ямку.
17. Вкажіть топографію ядер черепних нервів, розташованих на дорзальній поверхні мосту та проекцію їх на ромбовидну ямку.
18. Опишіть будову четвертого шлуночка, його стінки, зміст та сполучення.
19. Опишіть частини перешийка ромбовидного мозку

20. Загальна будова структур та топографія середнього мозку. Опишіть порожнину середнього мозку
21. Опишіть дах середнього мозку її утворення та їх функції.
22. Опишіть утворення ніжок середнього мозку, будову їх сірої та білої речовини.
23. Опишіть зовнішню будову та долі мозочку.
24. Опишіть сіру та білу речовину мозочка, назвіть функції мозочка
25. Вкажіть частини проміжного мозку. Дайте загальну характеристику структур проміжного мозку. Вкажіть його функції.
26. Опишіть утворення гіпоталамуса, вкажіть їх функції.
27. Опишіть частини, будову та функції гіпофіза. Уявлення про гіпоталамогіпофізарну систему
28. Опишіть структури таламічного мозку, функції.
29. Опишіть стінки, сполучення та вміст третього шлуночка головного мозку.
30. Опишіть частини кінцевого мозку, вкажіть їх функції.
31. Опишіть поверхні та долі півкуль мозку. Вкажіть їх функцію. Опишіть борозни та звивини латеральної поверхні півкуль мозку.
32. Опишіть поверхні та долі півкуль мозку. Опишіть борозни та звивини на медіальній поверхні півкуль головного мозку
34. Класифікація та будова білої речовини півкуль головного мозку.
35. Опишіть частини нюхового мозку. Поняття про лімбічну систему.
36. Назвіть базальні ядра кінцевого мозку, вкажіть їх топографію, функції.
37. Опишіть стінки, отвори, та сполучення бокових шлуночків головного мозку.
38. Цитоархітектоніка кори головного мозку та мозочку . Вкажіть локалізацію функцій в корі головного мозку. Вкажіть локалізацію підкоркових чутливих центрів
39. Опишіть утворення та синуси твердої мозкової оболонки, їх функції. Джерела потрапляння венозної крові у синуси твердої оболонки та шляхи відтоку з них.
40. Опишіть павутинну та м'яку оболонку головного мозку, пахіонові грануляції, їх будова та функції. Міжоболонкові простори та цистерни головного мозку, їх вміст. Джерела утворення та шляхи відтоку спинномозкової рідини, назвіть її функції.
41. Загальна характеристика провідних шляхів, їх класифікація, приклади.

### **Змістовий модуль 10. Вегетативна нервова система. Загальні принципи будови і функції вегетативної нервової системи.**

1. Структура периферійної нервової системи: нерви, нервові вузли, нервові сплетення, нервові закінчення.
2. Судинно-нервові пучки. Класифікація нервів. Класифікація черепних нервів за функцією (рухові, чутливі, змішані).
3. Класифікація черепних нервів за походженням. Відмінності будови черепних нервів, похідних головного мозку (I, II пари) від решти черепних нервів.
4. Загальний план будови рухових, чутливих і змішаних черепних нервів.
5. Загальний план будови вегетативних вузлів голови: корінці і гілки.
6. Симпатична і парасимпатична частини вегетативної нервової системи: морфологічні, функціональні відмінності, об'єкти іннервації.
7. Центри вегетативної нервової системи в головному і спинному мозку.
8. Периферійний відділ вегетативної нервової системи: вегетативні вузли, нерви, вегетативні сплетення.
9. Симпатична частина вегетативної нервової системи.
10. Центри в спинному мозку. Симпатичний стовбур: топографія, класифікація вузлів, міжвузлові гілки.

### **Змістовий модуль 11. Вчення про органи відчуття. Види чутливості: специфічна, неспецифічна. Орган нюху. Орган смаку. Орган зору.**

1. Значення органів чуття у життєдіяльності людини. Загальний план будови органів чуття. Класифікація органів чуття.
2. Опишіть будову та функції шкіри, особливості та варіанти їх будови у різних частинах тіла. Опишіть локалізацію, будову та функцію похідних шкіри.

3. Локалізація смакових рецепторів. Опишіть будову смакової бруньки. Особливості смакового сприйняття різних ділянок слизової оболонки язика
4. Іннервація сосочків язика. Вкажіть локалізацію смакового аналізатора. Опишіть провідний смаковий шлях від передніх 2/3 язика.
5. Іннервація сосочків язика. Вкажіть локалізацію смакового аналізатора. Опишіть провідний смаковий шлях від задньої 1/3 язика, від зіву, м'якого піднебіння, надгортанника
7. Локалізація та будова рецепторів нюху. Вкажіть локалізацію кіркового аналізатора нюхового шляху. Опишіть шлях нюхового аналізатора.
9. Опишіть будову та функції фіброзної та власне судинної оболонки ока.
10. Опишіть будову війчастого тіла та радужки, механізм акомодатії ока.
11. Опишіть зоровий шлях. Опишіть шлях зіничного рефлексу.
12. Опишіть будову та функції частин внутрішнього ядра ока. Камери ока: стінки, вміст, сполучення. Утворення та шляхи відтоку водянистої вологи камер ока, її функції.
13. Назвіть органи допоміжного апарату ока. Опишіть скелетні м'язи ока. Поняття про конвергенцію.
14. Назвіть органи допоміжного апарату ока. Опишіть будову повік, кон'юктиви та їх функції.
15. Назвіть органи допоміжного апарату ока. Опишіть частини слізного апарату, опишіть шляхи відтоку сльози та її функції.
16. Опишіть загальну будову органу слуху та рівноваги, їх функції.
17. Назвіть анатомічні утворення ушної раковини, вкажіть її функції. Назвіть частини та опишіть будову зовнішнього слухового проходу, вкажіть його довжину, вигини, функції.
18. Назвіть та опишіть стінки барабанної порожнини, їх сполучення. Опишіть будову слухових кісточок, назвіть їх з'єднання, м'язи.
19. Барабанна перетинка: топографія, частини, будова, функції. Слухова труба: топографія, частини, будова, функції.
20. Опишіть топографію, частини, будову, функції кісткового лабіринту внутрішнього вуха.
21. Опишіть топографію, частини, будову, функції перетинчастого лабіринту. Елементи будови пері- та ендолімфатичного простору.
22. Опишіть локалізацію, будову, функції рецепторного апарату вестибулярного шляху. Опишіть шлях статокінетичного аналізатору.
23. Опишіть локалізацію, будову, функції спірального (Кортієва) органа. Опишіть шлях слухового аналізатора.

**Змістовий модуль 12. Скелетотопія, голотопія та синтопія – як основи топографічної норми.**

1. Голотопія і скелетотопія легенів.
2. Голотопія і скелетотопія шлунка.
3. Голотопія і скелетотопія нирок.
4. Голотопія і скелетотопія серця.
5. Голотопія і скелетотопія печінки

**Вид підсумкового контролю: екзамен – 2 семестр.**

## 5. Рекомендована література

1. Анатомия человека: В двух томах; Под ред. М.Р.Сапина. - 4-е изд., стереотипное. -М.: Медицина, 1997. - 544 с: ил.
2. Анатомія людини: матеріали до самостійної роботи для студентів інституту фізичної культури та здоров'я: навч.посіб. для студ.вищ.навч.закл. III - IV рівнів акредитації І.Я.Коцан, В.О.Гринчук, В.Х.Велемєць, Л.О.Шварц.- Луцьк: Волин.нац.ун-т ім.. Лесі Українки, 2011 .- 264 с.
3. Анатомия человека. Свиридов А.Н. - 2-е изд., испр. и доп.. - Киев: Вища школа. Головное изд-во, 1983. - 359 с.
4. Аносов І.П., Хоматов В.Х. Анатомія людини у схемах. К.: Вища школа, 2002. – 191 с.
5. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та ін.. Анатомія людини. У трьох томах: підручник. Том перший/видання друге.- Вінниця: Нова Книга, 2010.- 368 с.

### Базова

1. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та ін.. Анатомія людини. У трьох томах: підручник. Том другий. Вінниця: Нова Книга, 2007.- 456 с.
2. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. та ін.. Анатомія людини. У трьох томах: підручник. Том третій.- Вінниця: Нова Книга, 2009.- 376 с.
3. Иваницкий М.Ф. Анатомия человека (с основами динамической спортивной морфологии): Учеб. для ин-тов физ.культуры. Изд. 5-е, перераб. и доп. - М, ФиС, 1985. -539с.
4. Коляденко Г. І. Анатомія людини. К.- Либідь, 2001.-348 с.
5. Коцан І.Я., Гринчук В.О., Велемєць В.Х. (та ін..) Анатомія людини: підручник для студентів вищ.навч.закл/- Луцьк: Волин.нац.ун-т ім.. Лесі Українки , 2010. - 902 с.

### Допоміжна

1. Курепина М.М., Ожигова А.П., Никитина А.А. Анатомия человека: Учеб. для высш. учеб. завед. - М. Туманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2003. - 384 с.
2. Лекційний матеріал.
3. Сапин М.Р., Билич Г.Л. Анатомия человека. В 2 кн.: Учеб. для студ. биол. и мед. спец, вузов. -М.: Издательский Дом ОНИКС: Альянс-В, 1999. - цв. ил.
4. Свиридов О. І. Анатомія людини. К.: Вища школа, 2001.-372 с.
5. Старушенко Л.І. Анатомія та фізіологія людини. - К.: Здоров'я, 2003. -336 с.
6. Фениш Х. Карманный атлас; анатомии человека на основе Международной номенклатуры/При участии/В.Даубера; Пер. с англ.. С.Л.Кабак, В.В.Руденок; Пер. под ред.. С.Д.Денисова. – Минск: Вышэйшая школа, 1997. - 464 с: ил.
7. Фениш Хайнц Карманный атлас анатомии человека. Минск: Вышэйшая школа, 2000. – 464 с.
8. Тіло людини. Енциклопедія: пер з англ./авт.. тексту Б.Макміллан.- К.: Махаон - Україна, 2010.-304с.

### Інформаційні ресурси

[www.vaodessa.org.ua](http://www.vaodessa.org.ua)

## 6. Види та форми контролю успішності навчання

Підсумковий контроль проводиться у вигляді екзамену у термін, встановлений графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою навчальної дисципліни.

Враховуючи вимоги кредитно-модульної системи організації навчального процесу система оцінювання навчальної діяльності курсанта є наступною:

1. Оцінюється кожне навчальне заняття (семінарське, практичне, лабораторне та за необхідністю – лекційне);
2. Кожна дисципліна у кожному семестрі повинна мати модульний контроль, оцінка якого має бути втричі більшою за оцінку навчального заняття. (Наприклад якщо навчальне заняття оцінюється від 1 до 5, то модульний контроль — від 1 до 15. Або отримана оцінка за модульний контроль множиться на три);
3. Якщо курсант, без поважних причин, не набрав 30 балів, то він до заліку або екзамену не допускається і порушується питання про повторне вивчення дисципліни або його відрахування;
4. Здаються і зараховуються всі письмові звіти за всі види діяльності. Невиконання будь-якого елемента робочої програми дисципліни в цілому, чи окремого модулю, визначає неможливість зарахування повного кредиту дисципліни. Останнє означає академічну заборгованість курсанта (студента). Такий курсант має ліквідувати її на умовах і за графіком, які визначаються окремим рішенням кафедри.

*Критерії оцінювання успішності навчання для семестрів, де навчальним планом передбачено екзамен* загальний бал складається з двох частин: поточної успішності (максимально 60 балів) та суми балів, що набрані під час складання екзамену (максимально 40 балів). Поточна успішність рахується наступним чином:

1. Спочатку визначається сумарний бал за семестр.

$$C_{\text{бал}} = \sum_{i=1}^n O_{\text{НЗ}} + \sum_{i=1}^n (O_{\text{МК}} \times 3) \quad (4)$$

де  $O_{\text{НЗ}}$  — оцінка за навчальне заняття (семінарське, практичне, лабораторне);

$O_{\text{МК}}$  — оцінка за модульний контроль;

$\sum_{i=1}^n$  — знак підсумовування.

2. Далі вираховується максимальна кількість балів, яку може набрати курсант протягом семестру.

$$\max_{\text{бал}} = N_{\text{НЗ}} \times 5 + N_{\text{МК}} \times 5 \times 3 \quad (5)$$

де  $N_{\text{НЗ}}$  — кількість навчальних занять (семінарських, практичних, лабораторних)

$N_{\text{МК}}$  — кількість модульних контролів.

3. Вираховується поточна успішність.

$$\text{ПУ} = \frac{C_{\text{бал}} \times 60\%}{\max_{\text{бал}}} \quad (6)$$

де  $C_{\text{бал}}$  — сумарний бал за семестр;

$\max_{\text{бал}}$  — максимальна кількість балів, яку може набрати курсант протягом семестру.

Бал за екзамен складається з питань 3 рівнів складності (в тому числі виконання практичних нормативів), які сумарно складають 40 балів (табл. 1).

Курсант може отримати заохочувальні додаткові (штрафні) бали (від 0 до 10 б), приблизний розподіл яких показаний в таблиці 3. Додаткові (штрафні) бали додаються (віднімаються) до (від) загального балу. Розробка системи нарахування курсанту заохочувальних додаткових (штрафних) балів здійснюється викладачем у відповідності зі

специфікою навчальної дисципліни.

Результати за екзамен заносяться у таблицю 2. Бал за екзамен переводиться у систему ECTS згідно шкали оцінювання (табл. 4).

Таблиця 1

**Відомість проведення екзамену**

№	Прізвище та ініціали	За ведення конспекту	Письмова перевірка знань (теоретична підготовка)			Усна перевірка знань з підготовкою (методична підготовка)			Усна перевірка знань без підготовки (виконання практичних нормативів)			Сумарний бал		
			№ білету	1 питан.	2 питан	3 питан	№ білету	1 питан.	2 питан	3 питан	№ білету		1 питан.	2 питан

Таблиця 2

**Відомість обліку успішності за екзаменаційний семестр**

№	Прізвище та ініціали	Сумарний бал за МК 1	Сумарний бал за МК 2	Сумарний бал	max бал за поточну успішність	Загальн бал за поточну успішність	Сумарний бал за екзамен (диф. залік)	Додаткові заохочувальні бали	Штрафні бали	Сумарний бал за семестр	За шкалою ECTS	За 4-х бальною шкалою	Рейтинг

Таблиця 3

**Система нарахування заохочувальних додаткових балів**

№	Вид діяльності курсанта	Заохочувальні рейтингові бали
1.	Виступ на науковій конференції з доповіддю	міжнародна – 10 б.; місцева – 5 б.
2.	Виготовлення діючого демонстраційного макету або лабораторної установки для навчальних занять	5 б.
3.	Активна участь в роботі ВНГ (ВНТ)	5 б.
4.	Інші види роботи курсанта, спрямовані на покращення навчально-лабораторної бази кафедри	До 5 б.

Таблиця 4

**Шкала оцінювання**

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	За 4-бальною шкалою
90-100	A	відмінно	відмінно
80-89	B	дуже добре	добре
65-79	C	добре	

65

55-64	D	задовільно	задовільно
50-54	E	достатньо задовільно	
35-49	FX	незадовільно	незадовільно
1-34	F	незадовільно	незадовільно

Курсанти, які не склали екзамен з поважних причин, ліквідують академічну заборгованість у термін, встановлений начальником Військової академії. Повторне перескладання екзамену допускається не більше двох разів. Друге перескладання екзамену у курсантів приймає комісія, яка створюється начальником (завідувачем) кафедри.

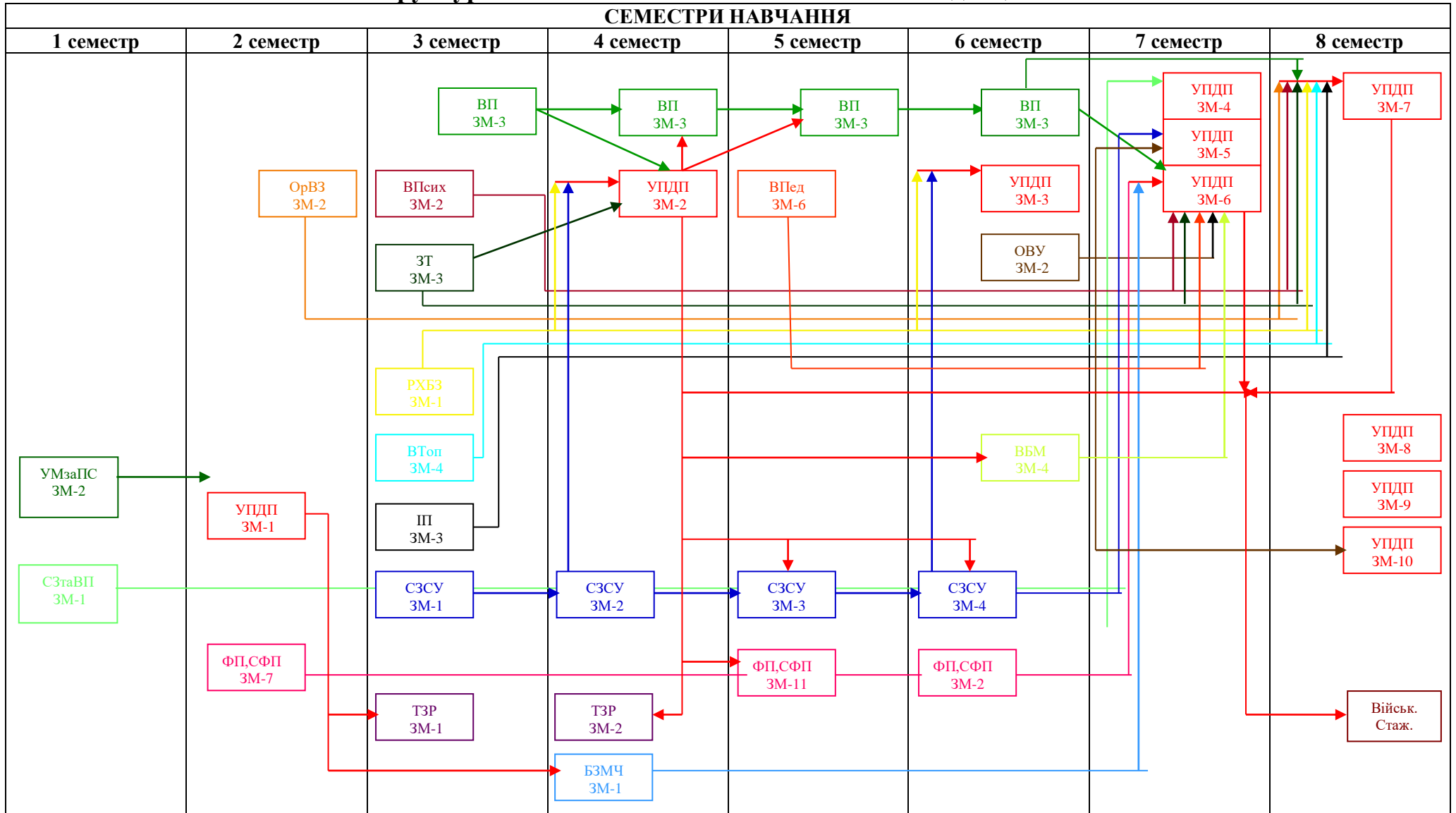
### 7. Засоби діагностики успішності навчання

Для навчальної дисципліни «Анатомія людини» засобами діагностики успішності навчання виступають: контрольні питання до семінарських та практичних занять; завдання для поточного контролю; індивідуальні завдання; перелік питань теоретичного опитування та письмової перевірки, практичне завдання, завдання до рубіжних (модульних) контролів; білети до екзамену; які визначаються у робочій програмі навчальної дисципліни.

Начальник кафедри ТОФП  
 полковник  - І.С. ОВЧАРУК  
 " " " 2016 року

## Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

### СЕМЕСТРИ НАВЧАННЯ





**Умовні позначення:**

Назва дисципліни	Умовне позначення
Управління повсякденною діяльністю підрозділів (у т.ч. охорона державної таємниці, безпека життєдіяльності, основи охорони праці, безпека військової діяльності)	УЦДП
Українська мова за професійним спрямуванням	УМзаПС
Стрілецька зброя та вогнева підготовка	СЗтаВП
Організація військового зв'язку	ОрВЗ
Вогнева підготовка	ВП
Військова психологія (в т.ч. конфліктологія)	ВПсих
Загальна тактика	ЗТ
Радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів (у т.ч. екологія)	РХБЗ
Військова топографія	ВТоп
Інженерна підготовка	ВТоп
Статути ЗС України та їх практичне застосування (у т.ч. стройова підготовка)	СЗСУ
Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка	ФП, СФП
Бойове застосування технічних засобів розвідки та протидія технічним засобам розвідки	БЗТЗРПТЗР
Бойове застосування механізованих частин (з'єднань)	БЗМЧ

